

Analiza kosztów działania oraz dochodów z operacji wymiany walut w sektorze bankowym z tytułu wprowadzenia euro

Sylwester Kozak

Streszczenie

Wprowadzeniu euro w Polsce towarzyszą oczekiwania osiągnięcia przez banki długoterminowych korzyści, m.in. eliminacji ryzyka walutowego i możliwości wykorzystania efektu skali. Jednak w początkowej fazie proces ten będzie wymagał poniesienia przez sektor bankowy dodatkowych kosztów operacyjnych oraz utraty części dochodów, głównie z operacji wymiany walut. Koszty przygotowania organizacyjnego banków do zmiany systemów informatycznych i rozliczeń bezgotówkowych oraz wprowadzenie euro do obiegu gotówkowego będą uzależnione, m.in. od długości okresu podwójnego obiegu walutowego. Ich przybliżoną wartość szacuje się na około 0,14% PKB w przypadku dwutygodniowego oraz około 0,20% PKB i 0,26% PKB, odpowiednio, w przypadku dwumiesięcznego i półrocznego okresu wycofywania złotego. Koszty te mogą być ograniczone poprzez zmniejszenie wolumenu obrotu gotówkowego i zwiększenie wykorzystania kart płatniczych i bankowości internetowej w transakcjach bankowych oraz poprzez przeprowadzenie kampanii upowszechniającej w społeczeństwie wiedzę o wprowadzanych do obiegu banknotach i monetach euro.

Wyeliminowanie operacji wymiany euro/złoty w wyniku wejścia Polski do strefy euro spowoduje utratę przez banki części dochodów z tytułu operacji walutowych, a ich przybliżoną wartość można ocenić na około 0,18% PKB. Eliminacja operacji wymiany euro/złoty może stać się źródłem zwiększonej konkurencji na ograniczonym już rynku walutowym nie tylko ze strony banków polskich, ale i zagranicznych centrów finansowych specjalizujących się w obsłudze przedsiębiorstw spoza strefy euro.

Wejście Polski do strefy euro może również wywołać inne istotne zmiany w strukturze kosztów banków, jednak ich oszacowanie jest utrudnione ze względu na dużą zmienność parametrów określających te procesy. Wyliczone w badaniu wartości dodatkowych kosztów i utraconych dochodów banków mają charakter przybliżeń, choć z drugiej strony wskazują na rozmiar możliwych do poniesienia kosztów, jakie pojawią się w trakcie wprowadzania euro w Polsce.

Wstęp

Wprowadzenie w dniu 1 stycznia 1999 r. wspólnej waluty w 11 krajach członkowskich zapoczątkowało trzeci i ostatni etap tworzenia Unii Gospodarczej i Walutowej. Proces ten przebiegał w dwóch fazach. W pierwszej, obejmującej lata 1999 - 2001, euro funkcjonowało wyłącznie w formie bezgotówkowego zapisu na rachunkach bankowych. W tym też okresie euro zostało przyjęte przez kolejne państwo, Grecję. W drugiej fazie, rozpoczynającej się 1 stycznia 2002 r., euro zostało wprowadzone do obiegu gotówkowego. Rozszerzenie Unii Europejskiej stało się impulsem do dalszego rozwoju unii monetarnej i włączania do niej nowych krajów członkowskich. Słowenia (2007) oraz Cypr i Malta (2008) stały się jej kolejnymi członkami.

W przypadku wejścia kraju do strefy euro ciężar przygotowania i wprowadzenia wspólnej waluty do obiegu gotówkowego i rozliczeń bezgotówkowych spoczywa na sektorze bankowym. Stąd też proces ten będzie dla polskich banków poważnym wyzwaniem. Oczekuje się, że z jednej strony może on stworzyć nowe perspektywy dla rozwoju oferty produktowej i wykorzystania efektów skali, z drugiej natomiast stanie się źródłem dodatkowych kosztów operacyjnych, utraty części dochodów oraz zwiększonej presji konkurencyjnej (NBP, 2004). Doświadczenia krajów strefy euro wskazują, że zaistniałe zmiany w strukturze kosztów i przychodów banków były zarówno bezpośrednim, jak i pośrednim efektem wdrożenia w tych krajach nowej waluty (Danthine i in., 2000).

Celem niniejszego opracowania jest obliczenie przybliżonych wielkości zmian kosztów operacyjnych i dochodów z operacji wymiany walut, jakie mogą wyniknąć przy wprowadzaniu euro w Polsce. Prezentacja tego zagadnienia została podzielona na dwa etapy. W pierwszym przedstawiono doświadczenia państw aktualnie tworzących strefę euro. Analiza obejmuje proces tworzenia obszaru euro, zarówno w początkowym okresie, tj. lata 1999 – 2002, jak i w trakcie włączania do unii monetarnej jej trzech nowych członków w latach 2007 – 2008. Doświadczenia tych krajów zostały wykorzystane do oszacowania przybliżonych wskaźników, jakie można zastosować w analizie sektora bankowego w Polsce.

W drugim etapie opracowania dokonano obliczeń przybliżonych wartości tych wielkości w okresie jednego roku. W badaniach skoncentrowano się na dwóch kategoriach: koszty operacyjne i utracone dochody z operacji wymiany walut. Do wyliczeń zastosowano

zagregowane dane polskiego sektora bankowego na koniec 2007 r. pochodzące z bazy danych NBP oraz wyniki badania przez NBP rynku walutowego i rynku pozagiełdowych instrumentów pochodnych w Polsce (NBP, 2007).

Przeprowadzona analiza wykazała, że przybliżona wartość dodatkowych kosztów operacyjnych, jakie w sektorze bankowym mogą wyniknąć z tytułu przebudowy systemów informatycznych oraz wprowadzenia euro do obiegu gotówkowego i rozliczeń bezgotówkowych, przy zastosowaniu okresu podwójnego obiegu walutowego może wynieść około: 0,14% PKB; 0,20% PKB i 0,26% PKB w przypadku, odpowiednio, dwutygodniowego, dwumiesięcznego i półrocznego okresu. Wielkości te mogą zostać obniżone w przypadku skrócenia okresu podwójnego obiegu gotówkowego złotego i euro oraz zmniejszenia wolumenu obrotu gotówkowego i zwiększenia wykorzystania kart płatniczych i bankowości internetowej w transakcjach bankowych oraz przeprowadzenie kampanii upowszechniającą w społeczeństwie wiedzę o wprowadzanych do obiegu banknotach i monetach euro.

Badania rozmiaru utraconych dochodów banków z tytułu wyeliminowania operacji wymiany euro/złoty wskazują, że wejście Polski do strefy euro może spowodować redukcję tych dochodów z o przybliżonej wielkości 0,18% PKB. Straty te będą odczuwane szczególnie w pierwszym roku po wprowadzeniu euro. Do czynników, które mogą również wpływać na zmiany dochodów z operacji wymiany walut należy zaliczyć zwiększoną konkurencję ze strony banków zagranicznych i możliwość utraty walutowej obsługi przedsiębiorstw międzynarodowych na rzecz europejskich centrów finansowych.

Wprowadzenie euro w Polsce może również wywołać inne zmiany w strukturze dochodów banków. Jednak ich oszacowanie jest utrudnione brakiem odpowiednich danych oraz faktem, że parametry te charakteryzują się one dużą zmiennością w czasie (Waschiczek, 1999; EC, 2007). Do najistotniejszych przyczyn zmian w dochodach banków można zaliczyć zwiększenie konkurencji i konwergencja stóp procentowych powodujące zmniejszenie dochodów odsetkowych (Cabral i in., 2002). Innym ważnym czynnikiem mogącym wpłynąć na poziom kosztów i dochodów w bankach po przyjęciu euro jest rozwój rynków korporacyjnych papierów dłużnych mogący zmniejszyć popyt na kredyt bankowy. Jednak z drugiej strony wzrost liczby emisji tych papierów wartościowych może stać się źródłem nowych przychodów z tytułu opłat za obsługę emisji papierów wartościowych (ECB, 1999).

Prezentacja wyników przeprowadzanych badań została podzielona na następujące

rozdziały. Pierwszy koncentruje się na wynikach dotychczasowych analiz prowadzonych dla sektorów bankowych krajów strefy euro. W kolejnych zaprezentowano efekty kosztowe i dochodowe wynikające z wprowadzenia euro. W części kalkulacyjnej dokonano symulacji zmian kosztów operacyjnych i dochodów z operacji wymiany walut w sektorze bankowym mających miejsce w trakcie hipotecznego wprowadzenia euro w Polsce. Całość opracowania zamyka analiza rezultatów i wnioski z badań.

1. Prawne regulacje i zasady wprowadzania euro

Jednym z najważniejszych osiągnięć Jednolitego Aktu Europejskiego z 17 lutego 1986 r. reformującego struktury Unii Europejskiej było zobowiązanie krajów członkowskich do utworzenia do 1992 r. jednolitego rynku finansowego. Sposób realizacji tego zobowiązania regulowała Druga Dyrektywa Bankowa¹ z 15 grudnia 1989 r., wprowadzająca zasadę jednego paszportu dla instytucji finansowych mających siedzibę w krajach członkowskich. Dla potrzeb monitorowania procesu liberalizacji wspólnotowego rynku finansowego w 1994 r. został utworzony Europejski Instytut Walutowy (EIW) z siedzibą we Frankfurcie. Jego zadaniem było koordynowanie europejskiej polityki monetarnej i przygotowanie zasad funkcjonowania wspólnotowej waluty.

W grudniu 1995 r. Rada Europy na swym posiedzeniu w Madrycie zaakceptowała „euro” jako nazwę dla nowej waluty oraz wyznaczyła procedury i kalendarz wymiany walut krajowych. Przyjęto również ramy prawne dla utworzenia i funkcjonowania Europejskiego Banku Centralnego oraz ustalono kryteria, jakie miały być stosowane przy przyjmowaniu nowych członków strefy euro. Decyzje te stały się zwieńczeniem procesu liberalizacji rynku finansowego na obszarze Unii Europejskiej.

Zgodnie z przyjętym harmonogramem 1 stycznia 1999 r. w 11 krajach członkowskich euro stało się oficjalną walutą. W styczniu 2001 r. do grupy tych krajów dołączyła Grecja. W pierwszej fazie wprowadzania euro, tj. do końca 2001 r. nowa waluta funkcjonowało wyłącznie w zapisach księgowych. W tym czasie banki miały prawo prowadzić rachunki i rozliczenia

---

¹ Second Banking Second Council Directive 89/646/EEC of 15 December 1989 on the coordination of laws, regulations and administrative provisions relating to the taking up and pursuit of the business of credit institutions and amending Directive 77/780/EEC, Dz.U. L 386 z 30.12.1989 r., s. 1 - 13.

zarówno w euro, jak i w walutach krajowych.

Pełne przyjęcie euro w 12 krajach członkowskich nastąpiło 1 stycznia 2002 r. Od tego dnia wszystkie rachunki bankowe mogły być prowadzone wyłącznie w euro, a nowe banknoty i monety zostały skierowane do obiegu gotówkowego. W efekcie okresowo w obrocie gotówkowym funkcjonowały dwie waluty: euro i waluta krajowa. W większości państw członkowskich okres ten trwał do 28 lutego 2002 r. Po tej dacie waluty narodowe krajów strefy euro przestały być prawnymi środkami płatniczymi. Jednocześnie każdy z banków centralnych dał możliwość wymiany pozostawionych banknotów i monet w swoich placówkach i w bankach komercyjnych. Najczęściej okres ten dla monet wynosił dwa lata, a dla banknotów 10 i więcej lat (ECB, 2002).

Wraz z rozszerzeniem w 2004 r. Unii Europejskiej nowe kraje członkowskie przyjmowały plany przygotowawcze do wypełnienia kryteriów konwergencji i wprowadzenia euro. Pierwszym z nich była Słowenia², która w 2007 r. dołączyła do unii monetarnej. W kolejnym roku uczyniły to: Cypr i Malta³. Włączenie nowych krajów do unii monetarnej stało się podstawą do znowelizowania rozporządzenia wyznaczającego ramy prawne procesu wprowadzania wspólnej waluty⁴. Na jego podstawie kraje członkowskie mogą wprowadzać euro według trzech scenariuszy (Ciszak i in., 2008):

1. Scenariusz z okresem przejściowym (maksymalnie trzyletnim), w którym w pierwszym etapie euro funkcjonuje wyłącznie w zapisach księgowych. Okres przejściowy kończy się wraz wprowadzeniem euro do obiegu gotówkowego i rozpoczęciem wycofywania waluty krajowej,
2. Scenariusz „big bang” z okresem stopniowego wycofywania, polegający na jednoczesnym przyjęciu euro i wymianie pieniądza gotówkowego z zastosowaniem okresu podwójnego obiegu gotówkowego, trwającego nie dłużej niż jeden rok,
3. Scenariusz „big bang”, polegający na jednoczesnym przyjęciu euro i wymianie waluty krajowej na euro w obrocie gotówkowym.

Proces przyjęcia euro w trzech ostatnich krajach miał inny charakter niż w przypadku pierwszej grupy państw, gdzie daty przyjęcia euro i wprowadzenia do obiegu gotówkowego były

---

² EBC, 2006, „Raport o konwergencji”, maj 2006.

³ EBC, 2007, „Raport o konwergencji”, maj 2007.

⁴ Rozporządzenie Rady (WE) nr 2169/2005 z dnia 21 grudnia 2005 r. zmieniające rozporządzenie (WE) nr 974/98 w sprawie wprowadzania euro, Dz.U. L 346 z 29.12.2005, s. 1-5.

przesunięte o trzy lata. Nowe kraje unii monetarnej zastosowały scenariusz, polegający na jednoczesnym przyjęciu euro i wprowadzeniu banknotów i monet euro do obiegu gotówkowego oraz stopniowym wycofywaniu swych walut krajowych. W przypadku Słowenii okres podwójnego obiegu walutowego wynosił 14 dni, a w przypadku Cypru i Malty jeden miesiąc. Po tym czasie posiadaczom słoweńskich tolarów, maltańskich lirów i cypryjskich funtów pozostawiono możliwość ich wymiany w kasach banku centralnego i banków komercyjnych. Okres wymiany monet ustalono na jeden rok, a banknotów na dziesięć lat.

2. Przyjęcie euro a koszty operacyjne sektora bankowego

W sektorze bankowym krajów strefy euro wprowadzaniu wspólnej waluty towarzyszyły dodatkowe koszty operacyjne. W największym stopniu wynikało to z potrzeby przebrojenia sprzętu liczącego i sortującego banknoty i monety oraz modernizacji sprzętu komputerowego i systemów informatycznych. Dostosowania do nowych banknotów wymagały urządzenia znajdujące się na terenie placówek bankowych, a także zainstalowane w bankomatach. Dodatkowo, w trakcie operacji wymiany walut, banki ponosiły znaczne koszty transportu i przechowywania nowej waluty. Podobne koszty wynikały z konieczności wycofania z obiegu gotówkowego waluty krajowej.

Zwiększone koszty osobowe w bankach to efekt prowadzenia szkoleń na temat rozpoznawania nowych banknotów i monet oraz obsługi zmodyfikowanych systemów księgowych i rozliczeń bankowych. Raporty z dotychczas przeprowadzonych operacji wymiany walut wskazują, że największe nasilenie prac przypadało na ostatni kwartał przed i pierwszy kwartał po dacie oficjalnego wprowadzania euro. Zmuszało to banki do okresowego zwiększenia zatrudnienia dla rozładowania skumulowanych w krótkim czasie zadań (ECB, 2002; Bank of Slovenia, 2007).

W czwartym kwartale 2001 r. banki komercyjne poniosły wysokie koszty na transport nowej waluty z banków centralnych oraz zabezpieczenie jej we własnych placówkach. Banki centralne tylko w ograniczonym stopniu refinansowały tego rodzaju koszty. Działy zgodnie ze stanowiskiem ministrów finansów Unii Europejskiej z 16 października 2000 r. wskazującym, że długoterminowe korzyści, jakie każdy podmiot gospodarczy uzyska z wprowadzenia euro są znacznie większe od jednorazowych kosztów ponoszonych w momencie wymiany walut.

Kierując się tymi przesłankami Europejski Bank Centralny uznał, że wszelkie tego typu koszty powinny być pokrywane bezpośrednio przez zainteresowane banki, pozostawiając jednak sprawę sposobu ich refundacji do indywidualnej decyzji każdego kraju (EBC, 2002).

Banki centralne w zróżnicowany sposób podchodziły do tego problemu. Wiele z nich uznało, że koszty zabezpieczenia przed rabunkiem tak znacznych wartości są dla banków komercyjnych zbyt dużym obciążeniem i dla ich zmniejszenia wprowadziło częściową refundację bankom za przechowanie, szczególnie monet, wymagających dużej przestrzeni do składowania. Charakterystyczną skalę wynagradzania banków komercyjnych przyjął niemiecki Bundesbank, który uzależnił to od długości okresu przechowywania nowej waluty (zob. tab. 1).

Niektóre banki centralne refundowały również część kosztów transportu i przechowywania wycofywanej krajowej waluty. W tym też wypadku najbardziej premiowano sortowanie, przechowywanie i transport monet (zob. tab. 1). Ogółem, w okresie do 1 marca 2002 r. do banków komercyjnych skierowano 7,5 mld sztuk banknotów euro o wartości 248,9 mld euro oraz 35,8 mld sztuk monet o wartości 11,5 mld euro. Jednocześnie, według statystyk na 31.12.2001 r., banki komercyjne miały do zebrania i wycofania z obiegu 116 mld sztuk monet walut krajowych o łącznej wartości 16,3 mld euro (ECB, 2002).

Tabela 1. Opłaty banków centralnych dla banków komercyjnych za transport i przechowywanie wprowadzanych oraz wycofywanych banknotów i monet

Kraj	Wielkość opłat
Niemcy	<ul style="list-style-type: none"> • 3,6% wartości banknotów euro przekazanych we wrześniu 2001 r. • 2,4% wartości banknotów euro przekazanych w październiku 2001 r. • 1,2% wartości banknotów euro przekazanych w listopadzie 2001 r.
Belgia	<ul style="list-style-type: none"> • 0,01 euro za przekazany 1 banknot euro • 0,50 euro za przekazany 1 worek monet euro • Zwrot kosztów sortowania i transportu wycofywanych monet waluty belgijskiej
Holandia	<ul style="list-style-type: none"> • 6% wartości wycofywanych monet waluty holenderskiej • Zwrot kosztów transportu wycofywanych monet waluty holenderskiej
Irlandia	<ul style="list-style-type: none"> • 0,1% wartości wycofywanych banknotów waluty irlandzkiej • 4,44 euro za 1 worek wycofywanych monet waluty irlandzkiej

Portugalia	<ul style="list-style-type: none"> • 0,035 euro za przekazany 1 banknot euro
Hiszpania	<ul style="list-style-type: none"> • 2,444 euro za 1 tys. szt. przekazywanych monet • 7,322 euro za 1 tys. szt. przekazywanych banknotów euro

Źródło: ECB, "Evaluation of the 2002 cash changeover", April 2002, s. 17-18.

Przekazane przez banki centralne banknoty i monety euro zostały wprowadzone do obiegu gotówkowego poprzez bankomaty i kasy bankowe. Nową walutę najczęściej dystrybuowano w formie pakietów, zawierających zestaw banknotów i monet o najczęściej używanych w danym kraju nominałach. W początkowym okresie przy doborze nominałów banknotów euro brano pod uwagę dwa główne czynniki, tj. częstość ich stosowania w codziennych płatnościach oraz zbieżność wymiarów zewnętrznych z wymiarami dotychczasowych banknotów. Z punktu widzenia kosztowego bardziej istotnym był drugi czynnik, gdyż wiązał się z przebrojeniem urządzeń obrotu gotówkowego. Dla usprawnienia procesu wprowadzania nowej waluty większość krajów w początkowym etapie wprowadziło do obiegu tylko dwa lub trzy banknoty euro o wymiarach najbardziej zbliżonych do banknotów wycofywanej waluty krajowej (zob. tab. 2). Uznano, że takie rozwiązanie ułatwi bankom stopniową adaptację urządzeń liczących i sortujących w kasach oraz w bankomatach oraz umożliwi w sposób płynny dostosowanie ich do obsługi pełnej gamy nominałów nowej waluty.

Tabela 2. Podstawowe nominały banknotów euro skierowanych do obiegu na początku 2002 r.

Kraj	Nominały euro	Kraj	Nominały euro
Austria	10, 100	Holandia	5, 10, 20, 50
Belgia	5, 20, 50	Irlandia	5, 10, 20
Finlandia	20, 50	Luksemburg	20, 50, 100
Francja	10, 20, 50	Niemcy	5, 10, 20, 50
Grecja	5, 10, 20, 50	Portugalia	5, 10, 20, 50
Hiszpania	10, 20, 50	Włochy	10, 20, 50

Źródło: Gruber, T. and Ritzberger-Grunwald, D. 2005, "The Euro Changeover", s. 68.

Kolejnym obciążeniem dla banków była konieczność prawnego zabezpieczenia

banknotów i monet euro pobranych z banku centralnego w ramach przygotowań do wymiany walut. Zgodnie z wytycznymi Europejskiego Banku Centralnego w sprawie zasad wymiany walut banknoty i monety euro były własnością banku centralnego do końca 2001 r., a banki pobierając je powinny ponosić koszt zabezpieczenia ich przed ryzykiem kradzieży. EBC zobowiązał krajowe banki centralne do pobierania od banków komercyjnych zabezpieczenia finansowego, odpowiedniego do wartości przekazanej im waluty⁵.

Sposób realizacji tego zalecenia EBC pozostawił do indywidualnej decyzji każdego z banków centralnych. Krajem, który wykorzystał ten przepis do przyspieszenia procesu wymiany walut była Austria (Gruber i in., 2005). Bank Austrii wydając bankom komercyjnym banknoty i monety euro zobowiązywał je do składania zabezpieczenia prawnego na okres nie tylko do końca 2001 r., ale aż do momentu zwrotu równowartości wycofywanej waluty krajowej do banku centralnego. Celem, jaki chciał w ten sposób osiągnąć było jak największe skrócenie okresu wycofywania waluty krajowej i jednocześnie obniżenie całkowitych kosztów tej operacji. Wydłużony okres utrzymywanie zabezpieczenia oznaczał dla banków częściową utratę przychodów finansowych. W ich interesie było zatem jak najsprawniejsze przeprowadzenie procesu wymiany walut. Osiągnięcie tego celu potwierdzają statystyki Banku Austrii i EBC, które wskazują, że po dwóch tygodniach około 90% transakcji gotówkowych w Austrii przeprowadzano wyłącznie w euro. W tym samym czasie nasycenie obiegu gotówkowego walutą euro dla całego obszaru unii monetarnej wynosiło około 55% (zob. tab. 3).

Tabela 3. Udział banknotów euro w całkowitej sumie banknotów w trakcie wymiany walut w 2002r.

Data	Banknoty euro (mln euro)	Banknoty waluty krajowej (mln euro)	Banknoty w obiegu – ogółem (mln euro)	Udział banknotów euro w obiegu (%)
31-12-2001	0	270.018	270.018	0
01-01-2002	132.972	270.018	402.990	33,0%
08-01-2002	175.743	210.105	385.848	45,5%
15-01-2002	199.348	163.145	362.495	55,0%
22-01-2002	209.992	126.993	336.985	62,3%

⁵ Guideline of the European Central Bank of 10 January 2001 adopting certain provisions on the 2002 cash changeover, (ECB/2001/1).

29-01-2002	217.312	100.376	317.688	68,4%
01-02-2002	224.166	88.757	312.922	71,6%
08-02-2002	233.761	71.673	305.434	76,5%
15-02-2002	238.693	57.668	296.361	80,5%
22-02-2002	241.383	46.344	287.727	83,9%
28-02-2002	246.513	38.618	285.131	86,5%

Źródło: ECB, "Evaluation of the 2002 cash changeover", April 2002, s. 100.

Przy ustalaniu harmonogramu wprowadzania euro do obiegu gotówkowego kraje członkowskie w zróżnicowany sposób podchodziły do długości okresu stopniowego wycofywania waluty krajowej. W zdecydowanej większości wykorzystywano jego maksymalny dwumiesięczny wymiar. Jednak kilka państw znacznie go skróciło. W Holandii trwał on do 27 stycznia a w Irlandii do 9 lutego 2002 r. Z kolei Niemcy całkowicie zrezygnowały z jego zastosowania. W ich przypadku niemiecka marka przestała być prawnym środkiem płatniczym już 1 stycznia 2002 r. (NBP, 2001).

Okresy podwójnego obiegu walutowego w przypadku ostatnich trzech krajów strefy euro były znacznie krótsze. W Słowenii krajowa waluta przestała być prawnym środkiem płatniczym począwszy od 15 stycznia 2007 r., a na Cyprze i Malcie od 1 lutego 2008 r. Jednocześnie banki centralne wyznaczyły okres jednego roku na wymianę monet oraz dziesięciu lat na wymianę banknotów. Skrócenie okresu wycofywania krajowej waluty z obiegu gotówkowego w tych krajach wynikało z faktu, że duża część społeczeństwa posiadała banknoty i monety wspólnej waluty jeszcze przed datą jej oficjalnego przyjęcia. Wielu mieszkańców tych krajów uzyskiwało dochody w euro pracując w Austrii, Grecji, czy we Włoszech. W przypadku Słowenii w momencie przyjęcia euro około 40% mieszkańców posiadało już banknoty tej waluty w kwocie wystarczającej na pokrycie codziennych płatności (Ciszak i in., 2008).

Oceniając liczbę wycofywanych banknotów należy pamiętać o zasadzie pozostawiania przez ludność pewnej ich części dla celów numizmatycznych lub na pamiątkę. W Austrii podczas wymiany waluty około 5% monet i banknotów austriackich szylingów nigdy nie zostało zwróconych do kas bankowych. Z kolei w Irlandii do połowy 2002 r. nie wycofano około 40% banknotów pięciofuntowych i około 25% dziesięciofuntowych (Kelly, 2003; Bie, 2002).

Wspólną cechą procesu wprowadzania euro we wszystkich krajach było dążenie ludności i podmiotów gospodarczych do jak najszybszej wymiany gotówki. W trakcie wymiany walut w Austrii po 2 tygodniach około 90% transakcji gotówkowych przeprowadzano wyłącznie w euro. W Słowenii taki poziom nasycenia banknotami euro nastąpił już po 3 dniach. Dla długości okresu wymiany walut duże znaczenie miała skala wykorzystania kart płatniczych i rachunków internetowych w przeprowadzaniu transakcji płatniczych. Częstsze stosowanie rozliczeń bezgotówkowych umożliwiło redukcję kosztów operacyjnych, gdyż banki mogły zaoszczędzić na liczbie urządzeń sortujących i liczących gotówkę. W takiej sytuacji mniejsze były też koszty transportu oraz zabezpieczania wprowadzanej i wycofywanej waluty. Mając na względzie obniżenie tego rodzaju kosztów ponoszonych przez sektor bankowy, banki centralne samodzielnie, jak i poprzez banki komercyjne prowadziły kampanię promującą stosowanie bezgotówkowych form płatności (Gruber i in., 2005).

W literaturze znanych jest niewiele prac analizujących wielkości dodatkowych kosztów, jakie banki poniosły w trakcie wprowadzania euro. Spośród 15 krajów strefy euro, tylko Bank Austrii (Dirschmid i in., 2001) oraz Bank Słowenii (Bank of Slovenia, 2007) dokonały oszacowania przybliżonych wielkości kosztów operacyjnych i utraconych dochodów. Bank Austrii dla oszacowania dodatkowych kosztów operacyjnych wykorzystał model obliczeniowy opracowany przez firmę Deloitte & Touche Consulting Group oraz wyniki badań ankietowych prowadzonych wśród banków austriackich przez Austriacką Izbę Gospodarczą i badań ankietowych przeprowadzonych przez banki centralne Finlandii, Holandii, Niemiec, Szwecji i Wielkiej Brytanii (zob. tab. 4). Obliczenia wskazują, że wartość dodatkowych kosztów, jakie sektor bankowy w Austrii poniósł w trakcie wprowadzania euro zawiera się w przedziale od 0,1% do 0,3% PKB.

Tabela 4. Oszacowanie kosztów wymiany walut w krajach strefy euro

Kraj	Instytucja	Gospodarka krajowa	Sektor bankowy	Sektor niefinansowy
Austria ¹⁾	Banki centralne krajów UE (2001)	0,3 – 0,8% PKB	0,1 – 0,3% PKB	
	Eurocommerce (1997)			1,3 – 1,4% Sprzedaż ^{a)}
	Goldman Sachs (2001)			0,5 – 1% Sprzedaż
	Austriacka Izba Gospodarcza (1996)	0,7% PKB	0,3% PKB	0,15% PKB
Holandia ²⁾	Bank Holandii (2002)			1% Sprzedaż

Słowenia ³⁾	Bank Słowenii (2007)		0,14% PKB	
------------------------	----------------------	--	-----------	--

Uwagi: a. Sprzedaż roczna.

Źródło: 1. Dirschmid i in., 2001, "Economic Aspects of the Euro Cash Changeover in Austria", s. 212.

2. Folkertsma, 2002, "Smooth euro changeover, higher prices? Results of a survey among Dutch retailers", s. 7.

3. Bank of Slovenia, 2007, „Financial Stability Review”, s. 67.

W przypadku Słowenii bank centralny tego kraju dokonał oszacowania dodatkowych kosztów operacyjnych wykorzystując w tym celu wyniki ankiety prowadzonej wśród banków komercyjnych. Bank Słowenii ocenia przybliżoną wartość kosztów ponoszonych w okresie przygotowawczym do wprowadzenia euro na około 44 mln euro. Odnosząc to do wartości produktu krajowego brutto⁶ w 2006 r. można z dużym przybliżeniem stwierdzić, że koszty banków komercyjnych w Słowenii ponoszone na przygotowanie wymiany walut stanowiły 0,14% PKB tego kraju (zob. tab. 4). Inny uzyskany wniosek tego badania stwierdza, że banki oraz przedsiębiorstwa sektora realnego największe dodatkowe koszty operacyjne poniosły w roku bezpośrednio poprzedzającym wprowadzenie nowej waluty.

Proces wprowadzania waluty euro w wielu obszarach był zbieżny z procesem denominacji złotego przeprowadzonym w Polsce w latach 1995 – 1996⁷. W trakcie przygotowań do wymiany pieniądza, nowe banknoty i monety zostały w czwartym kwartale 1994 r. przetransportowane do ponad 600 placówek Narodowego Banku Polskiego i 18 dużych banków komercyjnych. Podobnie jak w przypadku wprowadzania banknotów euro, w pierwszych miesiącach do obiegu wprowadzono wszystkie nominały monet i tylko trzy nominały banknotów: 10 zł, 20 zł i 50 zł⁸. O wyborze takiego zestawu banknotów i monet zdecydował fakt ich najczęstszego stosowania w codziennych płatnościach. Pozostałe dwa nominały banknotów: 100 zł i 200 zł wprowadzono do obiegu 1 czerwca 1995 r.⁹

Tempo wymiany nowej waluty było znacznie niższe niż miało to miejsce w przypadku wprowadzania euro. Po pierwszym roku nasycenie obrotu gotówkowego nowymi banknotami wynosiło 53,3%, a nowymi monetami 57,6% (NBP, 1996). Tak niskie tempo tego procesu wynikało z dwóch przyczyn. Bank centralny w 1994 r. nie posiadał do dyspozycji wystarczającej liczby banknotów, a ich produkcję kontynuowano w trakcie denominacji. Ponadto proces

⁶ Według Urzędu Statystycznego Słowenii wartość PKB za 2006 r. wyniosła 30,45 mld euro: www.stat.si.

⁷ Denominacja została przeprowadzona na mocy ustawy z dnia 7 lipca 1994 r. o denominacji złotego, Dz. U. nr 84, poz. 386.

⁸ Zarządzenie prezesa Narodowego Banku Polskiego z dnia 29 listopada 1994 r., MP nr 64, poz. 575.

⁹ Zarządzenie prezesa Narodowego Banku Polskiego z dnia 12 maja 1995 r., MP nr 25, poz. 306.

wymiany pieniądza został zaplanowany na dwa lata, co motywowało do stopniowego i ograniczonego wycofywania starej waluty. W rezultacie w ostatnim dniu denominacji, tj. na koniec 1996 r. w obiegu gotówkowym funkcjonowało 96,6% nowych banknotów i 92,4% nowych monet (NBP, 1997). Posiadacze starej waluty zachowali prawo jej wymiany w placówkach banku centralnego do końca 2010 r. Bank centralny nie prowadził szczegółowej analizy kosztów operacyjnych, jakie sektor bankowy ponosił w trakcie tej operacji. Jednak wiele doświadczeń zebranych przez w podsumowującym opracowaniu Narodowego Banku Polskiego może być wykorzystanych w procesie przygotowywania i przeprowadzania wymiany nowej waluty euro (Marski i in., 1998; NBP, 1994).

3. Przyjęcie euro a dochody z operacji wymiany walut

Jednym z największych obciążeń, jakich banki doświadczyły bezpośrednio po przyjęciu euro, okazała się utrata części dochodów z operacji wymiany walut oraz instrumentów pochodnych zabezpieczających ryzyko walutowe. Z działalności bankowej zostały wyeliminowane operacje wymiany: euro - waluta krajowa, a także operacje zabezpieczenia przed ryzykiem zmian kursu wymiany tych par walut. Beneficjentami tej sytuacji stały się przedsiębiorstwa i osoby prywatne oszczędzające na kosztach transakcyjnych. Jednak dla banków straty te uznawane są za jeden z największych negatywnych efektów wprowadzenia euro (ECB 1999). Wysoka koncentracja rynku wymiany walut, jaka ma miejsce w większości krajów strefy euro powoduje, że efekt ten zazwyczaj ograniczony jest do wąskiej grupy banków. Dlatego też dla tych banków przyjęcie euro jest czynnikiem mogącym w istotny sposób wpłynąć na poziom dochodowości.

Analiza wpływu wprowadzenia euro na działalność banków austriackich wskazuje, że oprócz poniesienia dodatkowych kosztów operacyjnych, największych strat doznały one w wyniku wyeliminowania dużej części operacji walutowych (Hubmer, 1999). Wraz z wycofaniem austriackiego szylinga i walut innych krajów strefy euro, zniknął rynek ich wzajemnej wymiany, a także rynek instrumentów pochodnych bazujących na tych parach walut.

Bank Austrii oszacował te straty na 6 mld szylingów austriackich (tj. około 440 mln euro), co odpowiada 4% wyniku działalności bankowej sektora bankowego. Tak duże straty wynikały ze struktury transakcji walutowych skoncentrowanej na walutach krajów, które w 1999

r. weszły do strefy euro. W 1998 r. w bankach austriackich na pary tych walut przypadało około 70% transakcji rynku kasowego oraz 20% transakcji rynku walutowych instrumentów pochodnych. Banki silnie zaangażowane w tym segmencie rynku odczuły o wiele bardziej utratę przychodów z operacji wymiany walut, niż te, które prowadziły transakcje wymiany austriackiego szylinga z walutami krajów spoza strefy euro.

Innym czynnikiem sprzyjającym utracie części dochodów z pozycji wymiany była lokalizacja małych banków austriackich wzdłuż granicy państwowej z krajami strefy euro. W przeszłości banki te uzyskiwały znaczne dochody z obsługi walutowej zagranicznych turystów. Wejście Austrii do unii monetarnej oznaczało dla nich całkowitą utratę dużej części ich dochodów (Hubmer, 1999).

Konsolidacja w sektorze bankowym i dążenie do wykorzystania efektu skali są kolejnymi czynnikami, które w sytuacji zawężenia rynku walutowego mogą być źródłem strat w mniejszych instytucjach bankowych. Dla dużych wielonarodowych korporacji wszystkie kraje unii monetarnej traktowane są często jako jeden obszar gospodarczy. Z tego też względu wiele amerykańskich i azjatyckich przedsiębiorstw prowadzących działalność gospodarczą w kilku krajach Unii Europejskiej stara się konsolidować całość obsługi bankowej w ramach jednego rachunku. Przedsiębiorstwa te do współpracy wybierają najczęściej bank posiadający placówki w krajach, w których prowadzą one działalność gospodarczą. W efekcie duże korporacje podnoszą presję konkurencyjną, zarówno na rynku operacji walutowych, jak i w pozostałych segmentach rynku bankowego (zarządzanie aktywami i pasywami, obsługa emisji papierów dłużnych i inne), wprowadzając dodatkowe ryzyko obniżenia dochodowości małych i średnich banków (ECB, 1999).

4. Oszacowanie zmian kosztów działania i dochodów z operacji wymiany walut sektora bankowego z tytułu wprowadzenia euro

Przyjęcie euro przez Polskę może w istotny sposób wpłynąć na działalność sektora bankowego. Znajdzie to zapewne swe odbicie w bilansach i rachunkach zysków i strat banków. Dwa czynniki, jakie będą miały ważne znaczenie dla poziomu kosztów i dochodów banków to: wzrost wartości kosztów operacyjnych i utrata dochodów z operacji wymiany walut.

Dla obliczenia tych wielkości w polskim systemie bankowym przyjęto założenie, że

proces wprowadzania euro obejmuje dwa lata. Pierwszy jest okresem przygotowania systemów informatycznych i rozliczeń bezgotówkowych, szkolenia pracowników i przystosowywania urządzeń obsługujących obieg gotówkowy w euro. Z kolei drugi jest okresem stopniowego wycofywania złotego i wprowadzenia do obiegu gotówkowego nowych banknotów i monet. Dane bilansowe zastosowane do obliczeń są wielkościami zagregowanymi dla całego systemu bankowego na koniec 2007 r.

a. Dodatkowe koszty operacyjne banków

Dla oszacowania dodatkowych kosztów operacyjnych wykorzystano metody obliczeniowe zastosowane przy oszacowaniu tych kosztów przez Bank Austrii oraz wskaźniki kosztowe bazujące na wynikach badań ankietowych wśród banków w Słowenii. Banki centralne tych krajów, jako jedyne w strefie euro podjęły się zadania oceny skali zmian w strukturze kosztów i dochodów sektora bankowego, jakie wynikły w procesie wprowadzania wspólnej waluty. Pomimo dużej dysproporcji pomiędzy rozmiarem sektora bankowego w Polsce i w obu tych krajach wyniki tych analiz pozostają jedynymi wyznacznikami w prowadzenia odpowiednich badań w polskim sektorze bankowym.

W przypadku Austrii do oceny wielkości dodatkowych kosztów posłużono się modelem opracowanym przez firmę Deloitte & Touche Consulting Group. Ponadto wykorzystano wyniki badań ankietowych prowadzonych przez Austriacką Izbę Gospodarczą wśród banków austriackich oraz badań przeprowadzonych przez banki centralne Finlandii, Holandii, Niemiec, Szwecji i Wielkiej Brytanii. W przypadku Słowenii oszacowania wskaźników kosztowych bazują na wynikach badań ankietowych prowadzonych przez bank centralny wśród banków komercyjnych.

Dla oszacowania kosztów operacyjnych w Polsce przyjęto scenariusz zakładający wspólną datę przyjęcia euro i wymiany pieniądza gotówkowego oraz zastosowanie okresu stopniowego wycofywania złotego o zróżnicowanej długości, tj.:

- 2 tygodnie,
- 2 miesiące,
- 6 miesięcy.

Ostateczne ustalenie długości tego okresu zależeć będzie od wielu czynników, których

aktualnie trudno jest precyzyjnie wyznaczyć, m.in. od stopnia nasycenia obiegu gotówkowego banknotami i monetami euro, czy możliwości i skali wykorzystania rozliczania się z kontrahentami zagranicznymi bezpośrednio w euro¹⁰. Kolejnym aspektem koniecznym do uwzględnienia przy określaniu optymalnej długości okresu podwójnego obiegu walutowego jest pozytywna korelacja wartości dodatkowych kosztów operacyjnych i długości tego okresu. Wydłużanie obiegu dwuwalutowego zwiększa całkowite koszty operacyjne powstałe w trakcie wprowadzania euro. Zgodnie z obliczeniami firmy Deloitte & Touche Consulting Group (Dirschmid i in., 2001; Fluch, 2007), całkowity koszt wymiany walut ponoszony przez przedsiębiorstwa sektora handlu detalicznego w zależności od długości podwójnego obiegu walutowego wynosił:

- 1,1% wartości rocznej sprzedaży przy braku tego okresu,
- 1,3 – 1,4% wartości rocznej sprzedaży przy dwumiesięcznym okresie,
- 1,8% wartości rocznej sprzedaży przy półrocznym okresie.

Dokonując oszacowań wartości dodatkowych kosztów operacyjnych w polskim sektorze bankowym wykorzystano uśrednione koszty z siedmiu krajów UE oraz zależność zmian kosztów operacyjnych od długości okresu obiegu dwuwalutowego, jaką firma Deloitte & Touche Consulting Group określiła w stosunku do przedsiębiorstw sektora detalicznego.

W przypadku Słowenii wartość dodatkowych kosztów operacyjnych, jakie banki poniosły z tytułu wprowadzenia euro przy dwutygodniowym okresie wycofywania tolara, wyniosła 0,14% produktu krajowego brutto tego kraju.

Z kolei Bank Austrii bazując na wynikach badań banków centralnych pięciu krajów UE i Austriackiej Izby Gospodarczej oraz zakładając dwumiesięczny okres podwójnego obiegu gotówkowego oszacował, że wartość dodatkowych kosztów operacyjnych, jakie austriacki sektor poniósł z tytułu wprowadzenia euro zawiera się w przedziale od 0,1 do 0,3% produktu krajowego brutto.

Wykorzystując wartości średnich wskaźników oszacowań kosztów operacyjnych oraz tempo ich zmian w czasie można przyjąć, że przybliżona wartość dodatkowych kosztów operacyjnych wynikających z tytułu wprowadzenia euro, w zależności od długości okresu

---

¹⁰ Przyjęcie 15 kwietnia 2008 r. przez Radę Ministrów RP nowelizacji ustawy prawo dewizowe umożliwiające przedsiębiorcom prowadzącym działalność w Polsce dokonywanie rozliczeń także i w innych walutach niż polski złoty bez konieczności uzyskiwania każdorazowego zezwolenia Prezesa Narodowego Banku Polskiego – komunikat Ministerstwa Gospodarki z dnia 15 kwietnia 2008 r. na stronie: www.mg.gov.pl.

podwójnego obiegu walutowego może wynieść:

- 0,14% PKB – przy dwutygodniowym okresie¹¹,
- 0,20% PKB – przy dwumiesięcznym okresie dwuwalutowym¹²,
- 0,26% PKB – przy półrocznym okresie dwuwalutowym¹³.

Przy przyjęciu wartości produktu krajowego brutto¹⁴ za 2007 r. wynoszącej 1.163 mld zł przybliżone wartości dodatkowych kosztów operacyjnych w Polsce mogą wynosić:

- 1,6 mld zł – przy dwutygodniowym okresie przejściowym,
- 2,3 mld zł – przy dwumiesięcznym okresie przejściowym,
- 3,0 mld zł – przy półrocznym okresie przejściowym.

Zestawienie obliczonych wielkości kosztów zawarte są w tabeli 5.

Tabela 5. Przybliżona wielkość dodatkowych kosztów operacyjnych ponoszonych przez sektor bankowy z tytułu wprowadzenia euro w Polsce

Długość okresu przejściowego	Wskaźnik oszacowania	Koszty operacyjne (mld zł)
2 tygodnie	0,14% PKB	1,6
2 miesiące	0,20% PKB	2,3
6 miesięcy	0, 26% PKB	3,0

Źródło: obliczenia własne

b. Utracone dochody z operacji wymiany walut

W momencie przyjęcia euro przez Polskę stanie się ono walutą krajową i wyeliminuje operacje wymiany walut euro/złoty zarówno z rynku kasowego, jak i z rynku walutowych instrumentów pochodnych. Zmiana ta będzie miała istotne znaczenie dla dochodów banków.

¹¹ Wartość uwzględniająca oszacowanie Banku Słowenii.

¹² Wartość uwzględniająca uśrednioną wartość z oszacowań bazujących na badaniach w sześciu krajów UE z zastosowaniem tempa wzrostu kosztów operacyjnych w czasie zdefiniowanego przez firma Deloitte & Touche.

¹³ Wartość uwzględniająca uśrednioną wartość z oszacowań bazujących na badaniach w sześciu krajów UE z zastosowaniem tempa wzrostu kosztów operacyjnych w czasie zdefiniowanego przez firma Deloitte & Touche.

¹⁴ Według wstępnych oszacowań GUS PKB za 2007 r. wynosi: 1.163 mld zł; dane ze strony internetowej: www.stat.gov.pl.

Wyniki badań NBP zawarte w raporcie “Wyniki badania obrotów w kwietniu 2007 r. na rynku walutowym i rynku pozagiełdowych instrumentów pochodnych w Polsce” wskazują, że pomiędzy kwietniem 2004 r. a kwietniem 2007 r. główna relacja wymiany na rynku krajowym zmieniła się z pary dolar/złoty na euro/złoty. Wzrósł również udział euro w strukturze walutowej obrotów na międzybankowym rynku złotego. Sytuacja ta jest efektem wejścia Polski do Unii Europejskiej i wzrostu obrotów towarowych i kapitałowych pomiędzy Polską a krajami strefy euro. W rezultacie transakcje pomiędzy instytucjami finansowymi zostały zdominowane przez transakcje wymiany euro/złoty, a ich udział w dziennych obrotach rynku złotego doszedł do poziomu 90%. Dla całkowitego rynku kasowego w kwietniu 2007 r. udział transakcji wymiany euro/złoty zawieranych przez wszystkie podmioty wynosił 53,5% (zob. tab. 5).

Rynek walutowych instrumentów pochodnych w Polsce obejmuje trzy główne segmenty:

- Kontrakty outright-forward,
- Swapy walutowe,
- Pozagiełdowe instrumenty pochodne.

Segment kontraktów outright-forward w osiemdziesięciu procentach zdominowany był przez operacje z krajowymi podmiotami niefinansowymi. Wynikało to ze wzrostu wymiany handlowej i zabezpieczaniu przez przedsiębiorstwa przyszłych płatności od ryzyka zmiany kursu złotego. Kierunek wymiany towarów i usług przedsiębiorstw determinował strukturę walutową obrotów. Udział transakcji euro/złoty na tym rynku wynosił 57,8%.

Swapy walutowe pozostawały w Polsce najbardziej płynnym instrumentem rynku walutowego. Na rynku tym dokonywano najczęściej transakcji z dolarem amerykańskim, a największa aktywność wynikała z zaangażowania nierezydentów na rynku obligacji skarbowych denominowanych w złotych. Udział transakcji euro/złoty na tym rynku był niewielki i wynosił 4,1%.

Wartość pozagiełdowych walutowych instrumentów pochodnych wzrosła pomiędzy badaniami rynku walutowego w 2004 r. i w 2007 r. o 129%. Najważniejszymi instrumentami tego rynku są kontrakty CIRS¹⁵ i opcje walutowe. Wśród transakcji CIRS dominowały transakcje zawierane przez banki krajowe w celu zabezpieczenia ryzyka walutowego i ryzyka stopy procentowej, szczególnie z tytułu udzielanych kredytów hipotecznych. Wzrost obrotów w

---

¹⁵ CIRS - Currency Interest Rate Swap.

segmencie opcji walutowych wynikał ze zwiększenia popytu ze strony przedsiębiorstw zabezpieczających wartość przyszłych płatności. Kierunek współpracy handlowej przedsiębiorstw determinował bardzo silny wzrost udziału transakcji euro/złoty. Ogółem wielkość udziału transakcji tej pary walut w obrocie pozagiełdowymi instrumentami pochodnymi wynosił 56,7%.

Tabela 6. Udział transakcji wymiany euro/złoty w transakcjach walutowych oraz projekcja wartości utraconych dochodów z operacji walutowych po przyjęciu euro w Polsce wg danych za 2007 r.

	Transakcje rynku kasowego	Kontrakty outright- forward	Swapy walutowe	Pozagiełdowe instrumenty pochodne
Średnie dzienne obroty wymiany dla pary euro/złoty (mld USD)	1,29	0,31	0,24	0,23
Średnie dzienne obroty wymiany wszystkich walut (mld USD)	2,41	0,53	5,88	0,41
Udział euro/złoty (%)	53,5%	57,8%	4,1%	56,7%
Straty na przychodach z operacji walutowych (mld zł)	250,94	13,42		
Oszczędności na kosztach operacji walutowych (mld zł)	248,99	13,27		
Utracone dochody operacji walutowych (mld zł)	1,95	0,15		
Suma utraconych dochodów z operacji walutowych (mld zł)	2,1			

Źródło: obliczenia własne

Wykorzystując strukturę transakcji rynku kasowego i rynku walutowych instrumentów pochodnych jako wskaźnik podziału wielkości przychodów i kosztów operacji wymiany walut oraz wielkości przychodów i kosztów z operacji walutowymi pochodnymi instrumentami finansowymi osiągniętych przez Polski sektor bankowy w 2007 r. oszacowano przybliżoną wielkość przychodów i zaoszczędzonych kosztów, jakich banki mogą doświadczyć po przyjęciu euro w Polsce (zob. tab. 6). Oszacowana całkowita wartość utraconych dochodów na operacjach wymiany walut stanowi 5,5% wyniku działalności bankowej sektora bankowego i odpowiednio 0,18% produktu krajowego brutto Polski w 2007 r.

Dla porównania wielkość tę można odnieść do oszacowania utraconych dochodów

walutowych dokonanego przez Banku Austrii, gdzie wartość ta wyniosła 4% wyniku działalności bankowej. Zbieżność oszacowań może się wiązać, m.in. z podobieństwem struktury rynku operacji walutowych banków w Austrii, zdominowanego przez operacje wymiany walut krajów, które weszły w 1999 r. do strefy euro (70% - rynek kasowy i 20% - walutowe instrumenty pochodne)¹⁶.

c. Podsumowanie dodatkowych kosztów operacyjnych i utraconych dochodów banków z tytułu wprowadzenia euro

Podsumowując oszacowanie efektu kosztowego wynikającego z przyjęcia euro w Polsce można stwierdzić, że dodatkowe koszty powstałe z tego tytułu w bankach będą rozłożone stopniowo w czasie. Koszty operacyjne w większości przypadków banki będą ponosiły w roku bezpośrednio poprzedzającym wprowadzenie euro do obrotu gotówkowego. Z kolei straty w obszarze operacji walutowych wynikające ze zmiany waluty krajowej na euro ujawnią się po przyjęciu wspólnej waluty.

Tabela 7. Projekcja dodatkowych kosztów operacyjnych i utraconych dochodów z tytułu wprowadzenia euro w Polsce – zestawienie końcowe

	Długość okresu podwójnego obiegu walutowego	Rok I	Rok II
Koszty operacyjne (% PKB)	2 tygodnie	0,14	-
	2 miesiące	0,20	
	6 miesięcy	0,26	
Utracone dochody walutowe (% PKB)		-	0,18

Źródło: obliczenia własne

Wnioski:

Przeprowadzona analiza wskazuje, że w początkowej fazie procesu wprowadzania euro sektor bankowy poniesie dodatkowe koszty operacyjne oraz utraci część dochodów z operacji

¹⁶ Hubmer, 1999, s. 69.

wymiany walut. Badania zmian kosztów operacyjnych i dochodów z operacji wymiany walut przeprowadzono na podstawie raportów z wprowadzania euro przygotowywanych przez Europejski Bank Centralny i krajowe banki centralne. Do oszacowania wielkości zmian kosztów i dochodów wykorzystano oceny tych wielkości, jakich dokonały jedynie dwa banki centralne, tj. Bank Austrii i Bank Słowenii. Biorąc pod uwagę dysproporcję w wielkości sektorów bankowych Polski i obu tych krajów, należy przyjąć, że wyliczone wartości mają charakter przybliżeń, choć z drugiej strony wskazują na rozmiar możliwych do poniesienia kosztów, jakie pojawią się w trakcie wprowadzania euro w Polsce.

1. Przybliżona wartość dodatkowych kosztów, jakie w sektorze bankowym mogą pochłonąć przygotowania organizacyjne do zmiany systemów informatycznych oraz uruchomienie rozliczeń gotówkowych i bezgotówkowych, przy zastosowaniu okresu podwójnego obiegu walutowego wynosi:

- a. 0,14% PKB – w przypadku dwutygodniowego okresu,
- b. 0,20% PKB – w przypadku dwumiesięcznego okresu,
- c. 0,26% PKB – w przypadku półrocznego okresu.

Wartość dodatkowych kosztów operacyjnych może ulec zmniejszeniu, a możliwymi czynnikami sprzyjającymi ich redukcji są:

- Skrócenie okresu wycofywania złotego z obiegu gotówkowego,
- Zmniejszenie wolumenu obrotu gotówkowego poprzez zwiększenie skali wykorzystania kart płatniczych i bankowości internetowej w transakcjach bankowych,
- Przeprowadzenie kampanii upowszechniającej w społeczeństwie wiedzę o wprowadzanych do obiegu banknotach i monetach euro.

2. Przyjęcie euro w Polsce i wyeliminowanie operacji wymiany złotego i euro spowoduje utratę przez banki części dochodów z tytułu operacji walutowych. Przybliżona wielkość tych strat szacowana jest na 0,18% PKB. Straty te w największym stopniu odczuwalne będą w okresie po przyjęciu euro. Z uwagi na koncentrację rynku wymiany walut negatywne efekty mogą dotyczyć wąskiej grupy banków. Stosowanie przez przedsiębiorstwa spoza strefy euro zasady jednego rachunku bankowego wykorzystywanego do obsługi bankowej we wszystkich krajach euro, może podnieść konkurencję na rynku walutowym oraz prowadzić do utraty części

klientów na korzyść europejskich centrów finansowych.

3. Wprowadzenie euro w Polsce może również wywołać inne zmiany w strukturze kosztów i dochodów banków, które trudno jest oszacować ze względu na brak odpowiednich danych, jak i dużą zmienność w czasie opisujących je parametrów.

Do najistotniejszych czynników mogących wywołać te zmiany należy zaliczyć:

- Zwiększenie konkurencji i konwergencja stóp procentowych powodujące zmniejszenie dochodów odsetkowych,
- Rozwój nowych form finansowania przedsiębiorstw, m.in. poprzez korporacyjne papiery dłużne, mogący zmniejszyć popyt na kredyt bankowy, ale z drugiej strony dać szansę bankom na uzyskanie nowych przychodów z tytułu opłat za obsługę emisji papierów wartościowych.

Bibliografia:

1. Bank of Slovenia, 2007, "Financial Stability Review", May.
2. Bie, U., 2002, "From Irish Pounds to Euro", Danmarks Nationalbank Monetary Review No. 2Q, June, pp. 49 – 56.
3. Cabral, Ines, F. Dierick and J. Vesala, 2002, "Banking Integration in the Euro Area, ECB Occasional Paper Series No. 6, December.
4. Cizak, T., A. Górska, S. Jakubiec, M. Siemaszko, 2008, „Pierwsze doświadczenia Słowenii związane z zamianą tołara na euro”, NBP Materiały i Studia Zeszyt nr 224.
5. Danthine, J., F. Giavazzi and E. von Thadden, 2000, "European Financial Markets after the EMU: A First Assessment, NEPR Working Paper No. 8044, December.
6. Dirschmid, W. M. Fluch, and E. Gnan, 2001, "Economic Aspects of the Euro Cash Changeover in Austria", Oesterreichische Nationalbank Focus on Austria No. 2/2001, pp. 194 – 216.
7. Eurocommerce, 1997, "Euro: Costs and the Retail Changeover Challenge", Deloitte & Touche Consulting Group, November.
8. European Central Bank, 1999, "Possible Effects of EMU on the EU Banking Systems in the Medium to Long Term", February.

9. European Central Bank, 2002, "Evaluation of the 2002 Cash Changeover", April.
10. European Commission, 2007, "Green Paper on Retail Financial Services in the Single Market", EBC No. 022/07, June.
11. Europejski Bank Centralny, 2006, „Raport o konwergencji”, maj 2006.
12. Europejski Bank Centralny, 2006, „Raport o konwergencji”, maj 2007.
13. Fluch, M., E. Gnan, S. Schlogi, 2007, "Euro Cash in Austria Five Years after Its Introduction – What the Public Thinks", Oesterreichische Nationalbank The Economy No. Q1, pp. 30 – 54.
14. Folkertsma, C., K., C. van Renselaar and A.C.J. Stokman, 2002, "Smooth euro changeover, higher prices? Results of a survey among Dutch retailers", De Nederlandsche Bank Research Memorandum WO. No. 682.E, April.
15. Gruber, T. and D. Ritzbeger-Grünwald, 2005, "The Euro Changeover in the New Member States – A. Preview" Oesterreichische Nationalbank Focus on European Integration No. 1/2005, pp. 52-75.
16. Hubmer, G., 1999, "Effects of the Euro on the Stability of Austrian Banks", Oesterreichische Nationalbank Focus on Austria No. 3/1999, pp. 62 – 78.
17. Marski Z. i W. Biernatowicz, 1998, "Denominacja złotego (1995 – 1996)", NBP Materiały i Studia Zeszyt nr 75.
18. Narodowy Bank Polski, 1994, „Informacja prezesa Narodowego Banku Polskiego o stanie przygotowań systemu bankowego do wejścia w życie ustawy o denominacji złotego”, Warszawa, listopad 1994.
19. Narodowy Bank Polski, 1996, „Sprawozdanie z działalności Narodowego Banku Polskiego w 1995 roku”, Warszawa.
20. Narodowy Bank Polski, 1997, „Sprawozdanie z działalności Narodowego Banku Polskiego w 1996 roku”, Warszawa.
21. Narodowy Bank Polski, 2001, „Narodowy Bank Polski o przygotowaniach do wprowadzenia gotówkowej postaci euro w państwach Unii Gospodarczej i Walutowej”, Warszawa, maj 2001.
22. Narodowy Bank Polski, 2004, „Raport na temat korzyści i kosztów przystąpienia Polski do strefy euro”, Warszawa, luty 2004.
23. Narodowy Bank Polski, 2007, „Wyniki badania obrotów w kwietniu 2007 r. na rynku

walutowym i rynku pozagiełdowych instrumentów pochodnych w Polsce”, Warszawa.

24. Waschiczek, W., 1999, “The Austrian Banks at the Beginning of Monetary Union”, Oesterreichische Nationalbank Focus on Austria No. 3/1999, pp. 79 – 108.